01

TREMA

Ledenmagazine van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak jaargang 01–zomer 2019

Thema
WERKDRUK

Artikel
DE OPBRENGST VAN DE RECHTERLIJKE MACHT

FRANS VAN DIJK

MIRANDA DE MEIJER

ROGIER HARTENDORP

MARIJKE MALSCH

Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak

Over de NVvR

De Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) is de vakvereniging van magistraten, dat wil zeggen: officieren van justitie en rechters. Circa 75% van alle rechters en officieren van justitie zijn aangesloten bij de NVvR. De NVvR verenigt deze magistraten en vertegenwoordigt het belang van goede rechtspraak en de belangen van magistraten in het publieke en politieke debat. Dat doet de NVvR onder meer door de kwaliteit en toegankelijkheid van de rechtspraak te bewaken.

Op www.nvvr.org leest u meer over de NVvR.

Lid worden van de NVvR

Bent u lid van de rechterlijke macht, maar nog geen lid van de NVvR? Meld u vandaag nog aan via info@nvvr.org.

Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak
Postbus 30315
2500 GH Den Haag
Tel. 088-3611300
info@nvvr.org
www.nvvr.org

Colofon

Trema, nummer 01, zomer 2019
Trema is een uitgave van de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak.

Redactie: Sandra Hoitinga
Tekstcorrectie: Jacomine Lagas
Aan dit nummer werkten mee: Rickert Ahling, Esther van Bergen, Eelco Coers, Frans van Dijk, Annick Diesfeldt, Stefanie Efstratiades, Rogier Hartendorp, Marijke Malsch, Miranda de Meijer, Jesse van Muylwijck, Geert van Rhee, Jolenta Weijers
Fotografie: Nieuwe Beelden Makers
Vormgeving: Beeldr
Uitgever: Sdu Uitgevers

Wilt u contact opnemen met de redactie? Stuur uw bericht naar info@nvvr.org.

DITMAAL IN TREMA:

P. 4-14
DE OPBRENGST VAN DE RECHTERLIJKE MACHT

P. 15
COLUMN

P. 16-17
KRUIS-BESTUIVING

P. 18-21
MAGISTRATEN OP DE MAASVLAKTE

P. 22-23
NIEUWS

De maatschappelijke gevolgen van werkdruk

Met groot genoegen presenteert de NVvR de nieuwste uitgave van Trema, het tijdschrift van, voor én over officieren van justitie en rechters. We hebben veel vernieuwd, maar de kern van het verenigingsblad staat overeind. Ook in deze editie bespreken we zaken die onze leden na aan het hart liggen, leggen we verbanden tussen het OM en de ZM en kaarten we maatschappelijke problemen aan.

De NVvR verenigt de leden van de rechterlijke macht. De NVvR wil belangrijke maatschappelijke onderwerpen echter niet alleen bespreken met haar leden, maar juist ook met mensen en organisaties die nieuwe ideeën hebben, die zich zorgen maken of juist optimistisch zijn. In Trema is daar plaats voor. Daarom gaat deze Trema ook naar lezers buiten de rechterlijke macht.

Dit keer besteden we aandacht aan het veelkoppige fenomeen werkdruk. Niet om te klagen (want wie werkt er nou niet hard?), maar om zichtbaar te maken welke *maatschappelijke gevolgen* vertraging en uitval van collega's nu eigenlijk heeft. Werkdruk is namelijk niet alleen een intern probleem. Het raakt mensen binnen en buiten de rechterlijke macht. Want wat betekent het voor gezinnen die, om verder te kunnen met hun leven, een rechterlijke uitspraak nodig hebben die maar niet komt? Voor de ondernemer met grootse plannen, of die zich zorgen maakt over wanbetalers? Voor de verdachte of de slachtoffers van een misdrijf die weken, maanden of zelfs jaren in onzekerheid blijven wachten? Of voor de gemeente die niet verder kan met de ontwikkeling van het stadshart? Dáár knelt de werkdruk bij de magistratuur voor de samenleving vooral.

De NVvR wil dat het werk van rechters en officieren van justitie (in eerste aanleg en in hoger beroep) maatschappelijk effectief blijft. Werkdruk moet duurzaam worden aangepakt, omdat rechters en officieren van justitie en hun collega's de tekorten niet langer kunnen opvangen door nóg harder te werken. Rechtspraak moet de ruimte krijgen. Dat is een uitdaging voor onszelf, en voor anderen.

Geert van Rhee
directeur NVvR
g.van.rhee@rechtspraak.nl

DE OPBRENGST VAN DE RECHTERLIJKE MACHT

Rechters en officieren van justitie ploeteren voort tot ze omvallen. Ze verdedigen een systeem dat burgers beschermt én voorspoed brengt. Nu de politiek nog.

Tekst: Jolenta Weijers
Foto's: Nieuwe Beelden Makers

Het geeft natuurlijk geen pas om de werkdruk onder rechters en officieren van justitie af te doen als gezeur. Die druk is er namelijk wel degelijk, en flink ook. Niet dat je 'm keihard terugziet in de verzuimcijfers. Magistraten melden zich nu eenmaal niet snel ziek. Daar is hun werk te belangrijk voor.

Protesteren doen ze ook niet gauw. Toch zetten in 2012 bijna 750 rechters hun handtekening onder een pamflet dat de werkdruk een bedreiging van de rechtspraak noemt. Toch schrijft de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak in september 2018 aan minister en parlement: 'Het wordt steeds moelijker om ons werk te doen op het niveau waar de samenleving recht op heeft.' Toch slaat een groep rechters onder de naam Tegenlicht in november 2018 alarm over de afnemende snelheid en kwaliteit van de Nederlandse rechtspraak. En toch gooit in maart 2019 de Bossche rechter Alfred Roosmale Nepveu de handdoek in de ring omdat hij zijn werk niet meer goed kan doen - het Brabants Dagblad pakt er groots mee uit, andere media volgen.

Belang van goede rechtspraak
Maar waar de Raad voor de rechtspraak in de voorbije jaren stelselmatig de trom roert over de toenemende werkdruk in de organisatie, daar wijst ze de laatste tijd óók nadrukkelijk op het belang van goede rechtspraak voor de samenleving.

'De Raad constateert dat de afgelopen jaren de politieke vraag domineerde of de Rechtspraak niet nog met een klein beetje minder toe kon. Of nog een klein beetje goedkoper kon werken. We moeten terug naar de vraag, hoe de rechter in staat kan worden gesteld zijn taak zo goed mogelijk ten dienste van de samenleving uit te voeren. Wil de samenleving daadwerkelijk beter door de Rechtspraak worden bediend, dan zijn daar ook investeringen voor nodig', noteert toenmalig raadsvoorzitter Frits Bakker in 2016 in het Nederlands Juristenblad.

In de magistratelijke roep om extra geld verschuift het accent van klacht naar kracht

In de magistratelijke roep om extra geld verschuift het accent, kortom, van *klacht* naar *kracht*.
Om te laten zien dat de Rechtspraak haar taak serieus neemt, schrijft Bakker eind 2018 aan minister Sander Dekker (Rechtsbescherming): er is 'het afgelopen halfjaar volop geïnvesteerd in het verhogen van de maatschappelijke effectiviteit van rechtspraak'.

Accentverschuiving
Ook het Openbaar Ministerie legt inmiddels meer nadruk op effectiviteit, getuige het Jaarbericht 2018. 'Steeds vaker is de inzet van het OM gericht op andere doelstellingen dan alleen strafrechtelijke vervolging', leest het daar. 'Het OM werkt samen met het lokaal bestuur, ketenpartners, inlichtingen- en veiligheidsdiensten, de Belastingdienst of zorginstellingen om het effect van het strafrechtelijk optreden te vergroten en het overheidsoptreden als geheel te versterken.'

Frans van Dijk, hoogleraar Empirische analyse van rechtssystemen aan de Universiteit Utrecht, juicht een dergelijke accentverschuiving toe. 'Nog steeds wordt binnen de Rechtspraak enorm geklaagd. Daarin onderscheidt ze zich niet van sectoren als het onderwijs en de gezondheidszorg. Maar ik vraag me af of dat wel zo effectief is. Het lijkt me beter om de betekenis van goede rechtspraak over het voetlicht te brengen.'

Frans van Dijk
hoogleraar Empirische analyse van rechtssystemen aan de Universiteit Utrecht

Opsporingswerk en rechtspraak worden almaar complexer

Die effectiviteit ziet in dit verband vooral op het vinden van gehoor voor de al jaren klinkende roep om extra geld. Daarmee hoopt de Rechtspraak een keur aan met elkaar samenhangende problemen de baas te worden. Een groter beroep op de rechter hoort daar niet bij; het aantal zaken neemt juist af. Ze worden echter wel complexer.

De structurele overbelasting, en daarmee de teloorgang van snelheid en kwaliteit, komt grotendeels voort uit organisatorische beslommeringen - met name falende digitalisering, vage gezagsverhoudingen en een op productie gestoeld financieringsmodel.

Die laatste klacht klinkt trouwens ook binnen het Openbaar Ministerie, waar het Prognosemodel Justitiële Ketens, dat jaarlijks berekent hoeveel capaciteit nodig is, geen rekening houdt met de toenemende complexiteit van het opsporingswerk.

Overigens, benadrukt bijzonder hoogleraar Openbaar Ministerie aan de Universiteit van Amsterdam Miranda de Meijer, is werkdruk meer dan de resultante van output minus input. ‘Het gaat er ook om hoe mensen in hun vel zitten. Zeker nu maatschappij en politiek steeds hogere eisen stellen, hebben officieren van justitie continu het gevoel zich te moeten indekken. Elke beslissing, elke fout, hoe klein ook, kan verstrekkende gevolgen hebben. Het is erg belastend om steeds te moeten denken: wat als?’

Het OM mocht zich in 2017, na jaren van grote bezuinigingen, verheugen in extra geld voor opsporing en vervolging en voor de werking van de strafrechtketen. Dat heeft zeker geholpen, maar het heeft de problemen niet opgelost, leest het in het OM Jaarbericht 2017. En dan, waarschuwend: ‘Verdere bezuinigingen op het OM en de partners zullen leiden tot aantasting van de operationele sterkte van het OM en van de slagkracht van de keten in de bestrijding van criminaliteit.’

Water aan de lippen
Een jaar later zijn de bezuinigingen - voor reguliere taken is inmiddels 90 miljoen minder beschikbaar dan in 2010 - ‘pijnlijk voelbaar’. In het OM Jaarbericht 2018 klinkt dan ook regelrechte wanhoop door. ‘Als gevolg van een krimpend budget staat het water aan de lippen.’

Rechters werken net zo veel over als huisartsen, constateert de minister droogjes

De roep om meer geld lijkt vooralsnog aan dovemansoren gericht. De overheid heeft meer monden te voeden, klinkt het in Den Haag. Het onderwijs, de gezondheidszorg: die zijn óók belangrijk. En daar wordt óók geploeterd. Wat overwerk betreft, constateert minister Dekker eind 2018 nog droogjes in antwoord op Kamervragen, verschillen rechters niet van een vergelijkbare beroepsgroep van hoogopgeleiden als huisartsen.

Diezelfde minister lijkt inmiddels wel bereid om het financieringsmodel van de Rechtspraak bespreekbaar te maken. Of hij daarmee tegemoetkomt aan de magistratelijke wens om de Professionele Standaarden (PS) leidend te laten zijn, valt te bezien. Critici wijzen erop dat de Rechtspraak daarmee in feite vraagt om een blanco cheque. Zelf ontkent ze dat, onder meer via de groep Tegenlicht: ‘De resultaten van het Tijdbestedingsonderzoek Rechtspraak 2017 zijn een sterke aanwijzing dat de bestaande werklastnormen – ook die in de huidige PS zijn verwerkt – niet reëel zijn en aan herijking toe zijn. Er is dan ook geen sprake van dat de Rechtspraak een blanco cheque zou willen. Wat zij wel nodig heeft, is het rechtzetten van de scheefgroei.’

Meer rendement
In het licht van al dat gekrakeel lijkt het zinnig dat de Rechtspraak meer en meer de nadruk legt op iets dat zij onweerlegbaar voor heeft op andere instituties, namelijk haar betekenis als derde staatsmacht. Die betekenis is evident. Samengevat: een goed functionerende rechtspraak brengt een land welvaart.

Miranda de Meijer
senior advocaat-generaal en bijzonder hoogleraar Openbaar Ministerie aan de Universiteit van Amsterdam

‘Feit is dat goede rechtspraak de samenleving meer oplevert dan nieuwe wegen’

“Je moet je positie natuurlijk niet overschreeuwen’, meent Frans van Dijk, ‘maar feit is wel dat investeren in goede rechtspraak de samenleving meer rendement oplevert dan investeringen in nieuwe wegen. Alleen al verkorting van de doorlooptijden van civiele dagvaardingen - en ze nemen nu al zes jaar op rij toe - brengt 700 miljoen euro per jaar op, en dat betreft alleen de directe effecten voor procespartijen.’

Met kortere doorlooptijden hoeven bedrijven minder financiële voorzieningen te treffen, lopen hun investeringen minder vertraging op en hoeven plannen niet te worden afgeblazen. Er gaan bovendien - door minder opeenhoping van procedures - minder bedrijven failliet.

Van Dijk wijst erop dat de aanwezigheid van onpartijdige, betrouwbare en voorspelbare rechtspraak partijen helpt om zelf hun conflicten op te lossen. ‘Heel veel transacties tussen bedrijven en tussen bedrijven en burgers als werknemer en als klant leiden tot problemen, maar het overgrote deel is betrekkelijk klein en wordt in onderling overleg opgelost. Veel lost zich ook op door partijen niet meer te contracteren. Partijen willen, als het enigszins kan, geen juridisering en ook niet naar de rechter.’

Kortom, betoogt Van Dijk: ‘Er zijn veel problemen, maar weinig problemen die voor de rechter komen.’ Om het Nederlandse bruto binnenlands product in 2017 op 737 miljard euro te brengen, was 2700 miljard aan transacties nodig. Over slechts 7 miljard daarvan, dus 0,3 procent, ontstonden geschillen die bij de rechter belandden.

Zekerheid en vertrouwen zijn dus elementair voor groei van de economie. Al in 2005 berekende universitair hoofddocent Rechtseconomie in Leiden Ben van Velthoven dat het feit dat de juridische infrastructuur in Nederland beter functioneert dan het wereldgemiddelde zorgt voor een (extra) economische groei van 0,8% per jaar.

Ondermijnende criminaliteit
In dat licht is het logisch dat het OM bestrijding van ondermijnende criminaliteit bovenaan zijn takenlijstje zet. Het gaat daarbij om - vaak stelselmatig gepleegde - criminaliteit die onwettige vermogens genereert en leidt tot economische machtsposities, corruptie, marktverstoring en verwevenheid tussen onder- en bovenwereld.

Het is ‘essentieel om ondermijnende activiteiten te voorkomen of te stoppen en om een moreel kompas bij ambtenaren en bestuurders in stand te houden’, staat in het OM Jaarbericht 2018. ‘Criminelen beschikken doorgaans over veel geld waarmee zij invloed kunnen uitoefenen en zwakke schakels, zoals kwetsbare ambtenaren, kunnen detecteren en corrumperen. Dat tast het vertrouwen in de overheid aan.’

Hoewel de schattingen over de precieze omvang van de criminele economie verschillen, is duidelijk dat er enorme bedragen in omgaan. ‘Het is regelrechte ontwrichting van de economie’, zegt Miranda de Meijer. ‘En wat wij afpakken, is maar een schijntje.’

Het is tijd dat de Rechtspraak zich gaat concentreren op haar betekenis voor de samenleving

Laagdrempelige rechtspraak
Tekenend voor de toenemende aandacht voor de opbrengst van rechtspraak is de instelling van de nieuwe leerstoel Maatschappelijke effectiviteit van de rechtspleging aan de Universiteit Leiden, bekleed door Rogier Hartendorp. ‘Al decennialang wordt het debat gedomineerd door het beeld van een overbelaste rechtspraak. Het beleid van de minister en zijn voorgangers is erop gericht geweest om zaken bij de rechtspraak weg te houden. Ik zou wensen dat de Rechtspraak afstand doet van het negatieve frame van overbelasting en zich gaat afvragen: waar is rechtspraak voor bedoeld en hoe kunnen we onze rol zo goed mogelijk vervullen?’, zegt de kersverse hoogleraar.

Rogier Hartendorp
rechter in de rechtbank Den Haag en bijzonder hoogleraar aan de Universiteit Leiden

TREMA
DE OPBRENGST VAN DE RECHTERLIJKE MACHT

‘Als rechtspraak niet effectief is, wordt haar relevantie ter discussie gesteld. En terecht. Want als een conflict ondanks een gerechtelijke uitspraak blijft bestaan, stuur je mensen in feite met een juridische oplossing het bos in. Het komt op dit moment nog te vaak voor dat partijen een langdurig, kostbaar en emotioneel proces doorlopen, maar geen stap verder komen.’

Hartendorp heeft veel fiducie in experimenten met laagdrempelige rechtspraak, die kan rekenen op creatieve benamingen als buurtrechter, wijkrechter, regelrechter en spreekuurrechter. Voor burgers is ze snel, eenvoudig, goedkoop, en vooral: gericht op een echte oplossing. De rechter is in deze opzet niet langer een van de hordes in een formeel proces, maar de regisseur van een traject waarin de eigenlijke, onderliggende problematiek wordt aangepakt.

‘Dat mensen hun recht kunnen halen, is essentieel voor het vertrouwen in de rechtsstaat’

‘Een geschil dat eerder onder de rechter komt, blijft kleiner. Bovendien: niet aan elke beslissing hoeft een rechter te pas te komen’, zegt Hartendorp. ‘Er is veel op te lossen via, bijvoorbeeld, buurtbemiddeling. De rechter kan een belangrijke rol vervullen door hangende een proces van buurtbemiddeling bij wijze van deelgeschil juridische knopen door te hakken. Vervolgens kan buurtbemiddeling verder met het oplossen van het conflict. Op die manier ga je beter om met de tijd van de rechter. Ik begrijp dat de politiek vraagtekens zet bij kleine kwesties. Maar ze moet zich terdege realiseren dat het kunnen halen van je recht essentieel is voor het vertrouwen in de rechtsstaat.’

Veelbelovende civielrechtelijke initiatieven hebben de Rechtspraak inmiddels ook gebracht tot een experiment met ‘maatschappelijk effectief strafrecht’. Frits Bakker legt het eind 2018 in een brief aan minister Dekker zo uit: ‘Het plegen van strafbare feiten staat in veel gevallen niet op zich en daders hebben vaak te maken met onderliggende problematiek. Strafrechtelijke interventies resulteren dan niet in de beoogde gedragswijziging omdat de problematiek die aanleiding geeft tot crimineel gedrag daarmee onvoldoende wordt geadresseerd. Dit gegeven schetst de context voor initiatieven die de Rechtspraak initieert onder de noemer van probleemoplossend strafrecht.’

Koude kermis

Dit soort innovaties draagt vooral bij aan de maatschappelijke waardering van rechtspraak, meent Hartendorp. ‘Als de minister denkt dat hij hiermee een bezuinigingsmaatregel te pakken heeft, komt hij van een koude kermis thuis. Effectieve rechtspraak is niet hetzelfde als goedkope rechtspraak. De Nederlandse bestuurscultuur is enorm gefixeerd op kosten, maar conflicten oplossen kost gewoon geld. Een burengeschil binnen een half uur uit de wereld helpen is een illusie.’ Zijn woorden sluiten aan bij het pleidooi van Ruth de Bock, in 2017 bij het aanvaarden van haar bijzondere leerstoel Bijzondere aspecten van het privaatrecht aan de Universiteit van Amsterdam. Ze zei: ‘De Rechtspraak moet niet ontlast willen worden, zij moet juist streven naar belasting. Zij moet zich er hard voor maken dat slachtoffers van aardbevingsschade, mensen met beroepsziekten, burgers en bedrijven met geringe claims, ook – of eigenlijk juist – bij haar terecht kunnen.’

Zo denkt ook Marijke Malsch erover, getuige haar oproep aan de rechter - in het Nederlands Juristenblad van 26 april 2019 - om omwille van de burger ‘nu eens duidelijk uit te spreken dat onafhankelijke rechtspraak hard nodig is.’ Malsch - hoogleraar Empirical legal studies aan de Open Universiteit, senior onderzoeker bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving, raadsheer-plaatsvervanger in het gerechtshof ’s-Hertogenbosch en rechter-plaatsvervanger in de rechtbank Noord-Holland - begint haar betoog met te wijzen op de opkomst van zogeheten *democratorships*, landen met een staatsbestel dat ergens tussen een democratie en een dictatuur in zit. Denk aan Rusland. Denk aan Polen. Denk aan Hongarije, Turkije, Venezuela en Ecuador. De trias politica wordt er stapje voor stapje ontmanteld. Daar kun je Nederland niet mee vergelijken, zegt Malsch. ‘Maar ook bij ons is er inmiddels een aardige hoeveelheid invloed vanuit het ministerie, via de Raad voor de rechtspraak, op de rechters.’ En ‘ook bij ons wordt met wetgeving soms getracht de beslissingsruimte van rechters in te perken.’

Marijke Malsch
raadsheer-plaatsvervanger in het gerechtshof 's-Hertogenbosch en rechter-plaatsvervanger in de rechtbank Noord-Holland en hoogleraar Empirical legal studies aan de Open Universiteit

'De Rechtspraak moet terugkrijgen wat haar en de burger sluipenderwijs is afgenomen'

Door zaken weg te halen bij de rechter, verzwakte de positie van diezelfde rechter, meent Malsch. Maar ook die van burgers. Andere instituties zijn immers niet aan wettelijke regels van bewijs gebonden en hun procedures zijn niet openbaar. 'Bovendien brengen sommige van die andere instituties het er aantoonbaar slechter vanaf dan de Rechtspraak. Tegen de tienduizenden strafbeschikkingen die jaarlijks worden opgelegd, komt slechts 14 procent van de burgers in verzet. Ongeveer een kwart van deze verzetszaken mondt uit in vrijspraak. Er bestaat dus een groot risico dat veel mensen ten onrechte worden bestraft.'

Verloren terrein terugwinnen
Die schokkende resultaten indachtig, mag de Rechtspraak wat Malsch betreft meer voor zichzelf - en dus voor de burger - opkomen. 'Sluipenderwijs wordt de rol van de Rechtspraak kleiner. Maar het lijkt wel of ze zich niet realiseert hoeveel effect dat alles bij elkaar heeft. De Rechtspraak moet uitdragen dat haar onafhankelijkheid van het allergrootste belang is voor de burger. En dat ze niet steeds maar moet worden afgeknepen, maar moet terugkrijgen wat haar is afgenomen. Nederland is toch een rijk land? Zouden we nou echt geen stevige, onafhankelijke rechtspraak kunnen bekostigen? Willen we nou echt met droge ogen blijven beweren dat geld belangrijker is dan kwaliteit?'

Ruimte voor innovatie geeft de magistratuur weer lucht

Waar Marijke Malsch pleit voor het terugwinnen van verloren terrein, ziet Rogier Hartendorp hoe innovaties binnen het bestaande systeem het ambt van rechter weer lucht geven. De gelatenheid van de voorbije jaren - ontstaan door werkdruk en gebrek aan perspectief - wordt ermee doorbroken. 'Veel collega's zijn enthousiast bezig met alle vernieuwingen. Heus, ook rechters willen de kosten van rechtspraak binnen de perken houden. Maar zij weten: dat lukt je niet door rechtbanken te sluiten of te besparen op kopieerkosten.'

Meer armslag
Innovatie is ook de hoek waarin Miranda de Meijer zoekt om het Openbaar Ministerie meer armslag te bieden. 'De jarenlange bezuinigingen hebben geleid tot kaalslag. Het OM is anno 2019 een schrale organisatie. Maar het wil wel kwaliteit leveren. De overheid zegt terecht dat haar andere taken - gezondheidszorg, onderwijs - net zo goed van belang zijn. Maar als extra geld er niet in zit, help ons dan om weer lucht in het systeem te pompen. Daar moet het OM niet alleen in staan.'

De Meijer ziet liefst het 'keurslijf' van output verdwijnen. 'Dat belemmert een meer integrale, en dus effectieve aanpak van ondermijnende criminaliteit.' De recente plannen om fraude-onderzoek over te laten aan verdachte bedrijven zelf, wijst ze niet direct van de hand. 'Zulke innovaties moet je vrij kunnen onderzoeken. Net als de vraag of we er niet beter aan doen om berechting in twee feitelijke instanties af te schaffen. Of de vraag of we lekenrechtspraak moeten invoeren om een brug te slaan naar de kritische samenleving. Of de vraag of de ministeriële verantwoordelijkheid voor het OM nog wel zo'n goed idee is, nu dat zorgt voor flinke politieke druk op de organisatie en nu het Hof van Justitie van de Europese Unie heeft bepaald dat een afhankelijk OM - wat we niet behoren te zijn - geen Europese aanhoudingsbevelen meer mag uitvaardigen. Ja, dat zijn revolutionaire vragen. Maar we praten wel over behoud van de rechtstaat en behoud van de rechten en vrijheden van burgers.'

Frans van Dijk benadrukt dat het weghalen van zaken bij de rechter - onder meer door ze onder te brengen bij het OM - diens overbelasting niet oplost. In het huidige, door output bepaalde financieringssysteem leidt dit alleen maar tot minder budget, terwijl vaste kosten moeilijk zijn aan te passen.

Intussen vraagt hij zich af waarom 'Den Haag' de Rechtspraak niet uit haar financiële lijden verlost. 'Binnen het geheel van de rijksbegroting gaat het niet om grote kosten. Maar je boekt enorme winst doordat je de kwaliteit van de rechtspraak op een hoog niveau houdt. Momenteel staat die kwaliteit op de tocht. Uit een grote enquête onder Europese rechters blijkt dat 20 procent van de Nederlandse rechters de hoge werkdruk als bedreiging van een onafhankelijke rechtspraak ziet.'

'Ik kan maar één conclusie trekken', zegt Van Dijk. 'De politiek ziet de Rechtspraak vooral als een uitvoeringsdienst die netjes in de pas moet lopen. Ze kan functioneren, maar wordt wel kort gehouden.'

PUBLICATIES OVER WERKDRUK

Rechtspraak is maatschappelijk effectief, als daarbij tijd en aandacht kan worden besteed aan eventuele onderliggende en niet of minder juridische kwesties en maatschappelijke problematiek, als de rechter laagdrempelig is en wordt ingezet in alle zaken waarin die inzet voor de burger relevant is, als de beslissing van de rechter toegevoegde waarde heeft en de rechter geen stempelmachine is en als de rechter de gerechtvaardigde verwachtingen van de burger ook daadwerkelijk waarmaakt.
Raad voor de rechtspraak, 2016

De Rechtspraak handelde in 2018 ruim 1,5 miljoen zaken af. Bij de rechtbanken is de gemiddelde duur van rechtszaken sinds 2013 met 7 procent toegenomen. Bij de gerechtshoven is de gemiddelde duur van rechtszaken sinds 2013 met 5 procent toegenomen.
Raad voor de rechtspraak, 2018

Het percentage overwerk onder rechters bedraagt 40 procent en onder raadsheren 52 procent. Onder juridisch medewerkers bedraagt het percentage overwerk 17 procent (bij de rechtbanken) respectievelijk 19 procent (bij de gerechtshoven).
Tijdsbestedingsonderzoek Rechtspraak, 2017

Op basis van de cijfers lijkt Nederland veiliger geworden dan enkele jaren geleden. Toch is dat niet het hele verhaal. Jaarlijks blijven te veel zaken met opsporingsindicatie liggen. Dat heeft te maken met de beschikbare capaciteit, maar ook met de benodigde expertise. Er is sprake van zowel een kwalitatief als kwantitatief tekort aan capaciteit in de opsporing. Daardoor kunnen jaarlijks naar schatting enkele duizenden aangiften of meldingen van veel voorkomende criminaliteit niet worden opgepakt, terwijl er wel aanknopingspunten voor opsporing of vervolging zijn.
OM Jaarbericht 2017

OM'ers houden van de reuring van het werk. Hoge werkdruk is voor velen inherent aan het werk. Leiding en organisatie moeten daarom extra aandacht hebben voor de gezondheid en inzetbaarheid van medewerkers. [-] Een van de initiatieven is de in 2018 ingevoerde mental check-up voor officieren van justitie en andere medewerkers in risicofuncties. Elk jaar hebben deze functionarissen een gesprek met een psycholoog, waarin wordt gekeken naar signalen die op bijvoorbeeld (het ontstaan van) stress en burnoutklachten kunnen wijzen.
OM Jaarbericht 2018

EÉN-EN-NIET-ONKWETSBAAR

Door: Rickert Ahling
vice-voorzitter NVvR en officier van justitie

Geboeid en met een beetje gezonde spanning keek ik een paar jaar terug naar mijn collega's die in de documentaire 'De aanklagers' open en met verve lieten zien wat we bij het Openbaar Ministerie zoal doen. Dat ons werkgebied zich veel verder uitstrekt dan die paar vierkante meters in de rechtszaal. Dat de stoep erbij hoort, het weiland, de loods en de rivieren. En ook de galerijen, de woningen en kantoren bij iedereen om de hoek.

In de documentaire werd goed duidelijk dat officieren van justitie tal van beslissingen moeten nemen, nog voordat er een rechter aan te pas komt. Dat officieren een creërende sleutelrol vervullen in het strafrecht. Dat er, vanuit magistratelijk denken én met realiteitszin, hard wordt gewerkt aan een veilige en rechtvaardige samenleving, binnen de mogelijkheden en kaders van de wet en de rechtsstaat.

De beelden waren mooi. Daar stond mijn club! Maar er was nog iets anders wat me opviel. De maker vroeg aan mijn collega's hoe ze zichzelf over tien jaar zouden zien. Zouden ze nog steeds bij tij en ontij de galerijen over lopen om daarna – huppakee – de volgende zaaksbespreking of zittingszaal weer in te rollen? Openhartig gaven mijn collega's toe, dat ze dit scenario niet waarschijnlijk vonden.

De documentaire dateert van enkele jaren geleden. Is de situatie sindsdien veranderd, vroeg ik me bij het schrijven van deze column af. Natuurlijk niet. De werkdruk is nog steeds torenhoog, evenals de ambities en de verantwoordelijkheden die we dragen. De samenleving, de politiek, de ketenpartners: iedereen mag ons houden aan kwalitatief hoogwaardig werk, uitgevoerd in een integere organisatie. Wij willen blijven leveren, want ook onze bezieling om bij te dragen aan rechtvaardigheid neemt niet af. Dat zijn gewichtige woorden. Volgens arbeidspsychologen zijn het ook de benodigde ingrediënten voor een burn-out.

Ik worstel hier mee. Een prikkelarme kermis past niet bij mij. Ik word blij als ik aan het einde van een hectische werkdag verschil heb kunnen maken in veel verschillende zaken. Maar ik geniet ook als ik thuis al die gewichtigheid met mijn dochtertjes kan weglachen. Als ik persoonlijk de balans tussen werk en privé kan blijven houden, ben ik gelukkig. Maar dan terug naar die ene vraag uit de documentaire: Is ons werk altijd maar vol te houden? Ook op de langere termijn? Wat zou u antwoorden?

Het adagium van het OM is sinds jaar en dag: één-en-ondeelbaar. We zijn echter ook één-en-niet-onkwetsbaar. Duizenden schouders dragen het werk van dat ene OM. Net zo goed moeten we er met elkaar voor zorgen dat de druk op die schouders draagbaar blijft.

KRUISBESTUIVING

OFFICIER EN RECHTER IN GESPREK: OVER WERKDRUK

Officieren van justitie en rechters werken in verschillende organisaties met verschillende culturen en vanzelfsprekendheden. In deze rubriek legt de NVvR één - aan het thema van Trema gerelateerde - vraag voor aan een lid van het OM en de ZM. Zij gaan daarover met elkaar het gesprek aan.

Annick Diesfeldt
plaatsvervangend officier van justitie bij het parket Centrale Verwerking Openbaar Ministerie (CVOM)

Stefanie Efstratiades
rechter in de rechtbank Noord-Holland en raadsheer-plaatsvervanger in het gerechtshof Den Haag

Voor wie is werkdruk een probleem, de werkgever of de werknemer?

Stefanie: "Werkdruk lijkt me niet het probleem. Als er geen werkdruk is, schiet het allemaal niet op. Je kunt van werkdruk ook lekker in een flow komen. Het zit hem natuurlijk in te hoge werkdruk, met werkstress als gevolg. Dat lijkt me een probleem voor zowel de werkgever als de werknemer.

Het initiatief om er iets aan te doen ligt bij beiden. Als de werknemer te hoge werkdruk ervaart, is het aan hem of haar om dit aan te kaarten. Het is aan de werkgever om het gesprek aan te gaan als hij ziet of vermoedt dat de werknemer onder hoge werkdruk staat."

Annick: "Formeel gezien is het slechts een probleem van de werkgever, maar zo werkt het natuurlijk niet in de praktijk. Zowel binnen de zittende als staande magistratuur bestaat al lange tijd een hoge werkdruk. Daardoor kan de kwaliteit van het werk onder druk komen te staan. Gelukkig werken er veel mensen met een groot verantwoordelijkheidsgevoel die zich voor meer dan 100 procent inzetten."

Stefanie: "De kwaliteit komt inderdaad in de verdrukking. Ik doe mijn werk graag, maar koester mijn vrije tijd. Ik heb tijd en energie nodig voor mijn gezin en om te herstellen. Ben door schade en schande wijs geworden en houd de balans tussen werk en privé nu scherper in de gaten. En jij?"

> Stefanie
> **Je kunt van werkdruk ook lekker in een flow komen**

> Annick
> **Een belangrijke vraag is: wanneer is de grens bereikt? En wie moet die grens bepalen?**

Annick: "Voordat ik bij het Openbaar Ministerie werkzaam was, heb ik ook al eens de deksel op de neus gehad. Ik heb twee jonge kinderen en kan niet meer zoveel vrije tijd inleveren, maar mijn drive om kwalitatief goed werk af te leveren en mijn juridische kennis op peil te houden is niet minder geworden."

Stefanie: "Het blijft schipperen. Af en toe vind ik het wel lastig als werk blijft liggen, maar het werk is nooit af. En dan helpt het wel om te bedenken dat de werkgever ook gebaat is bij fitte, gezonde werknemers. Wat verder helpt, is dat ik het onderwerp durf aan te kaarten bij mijn leidinggevende; niet alleen voor mezelf maar voor al mijn collega's."

Annick: "Een belangrijke vraag is: wanneer is de grens bereikt? En wie moet die grens bepalen? Als we aan de bel trekken, kan het wel eens voorkomen dat wordt gezegd dat het nu even niet anders is en dat het werk moet worden verzet. Maar bij de leiding van het parket CVOM bestaat op dit moment wel veel aandacht voor de werkdruk. Zo zullen dit jaar nog verschillende nieuwe werknemers worden geworven."

Stefanie: "Het is bijzonder dat we standaard overwerken als een gegeven zien. We zijn het erover eens dat het een keer moet ophouden, maar kennelijk is dat moment nog niet daar. We zijn allemaal zeer verantwoordelijk en erg loyaal. Zouden we niet moeten afspreken dat we niet meer standaard overwerken? Flexibiliteit lijkt me in dat verband veel belangrijker. Dus langer doorwerken omdat een zaak af moet, maar dan ook op een ander moment tijdig kunnen afronden."

Annick: "Het zou best even kunnen duren voordat de werkdruk tot een wenselijk niveau is gedaald. Tot die tijd is het goed om je eigen grenzen te bewaken en in gesprek met de leiding te blijven."

Stefanie: "Ja, het is ongelooflijk lastig om hier uit te komen. Op de korte termijn verwacht ik net als jij geen wonderen."

TREMA
MAGISTRATEN OP DE MAASVLAKTE

Werkbezoek:
Douane Rotterdam en HARC-team op 14 maart 2019

MAGISTRATEN OP DE MAASVLAKTE

‘Douane vindt 124 kilo cocaïne tussen bakbananen’, ‘1100 kilo cocaïne gevonden tussen bevroren vis’ en recentelijk: ‘90.000 flessen wodka bestemd voor de Noord-Koreaanse leider Kim Jong-un’. Zomaar wat krantenkoppen van de afgelopen tijd; de Douane in de Rotterdamse haven zit niet stil. Met grote regelmaat onderschept zij lading waarbij de vrachtpapieren niet overeenkomen met de inhoud. De Douane staat 24/7 op scherp, maar hoe controleer je een containerschip? De grootste schepen kunnen namelijk wel 21.400 containers vervoeren.

Tekst: Esther van Bergen
rechter in de rechtbank Zeeland-West-Brabant
Foto’s: Eelco Coers

Werkbezoek aan de Douane

De NVvR organiseert regelmatig werkbezoeken voor haar leden waar voor anderen de deuren gesloten blijven. Deze keer gingen de deuren van de Rotterdamse haven open. Na de ontvangst op het douanekantoor op de Maasvlakte 1 namen gastheren Onno van Elswijk (Douane) en Cees van Duijn (HARC-team) de leden mee naar de containerscan, controleloods, het praktijk-trainingscentrum en de containerterminals op de Maasvlakte 2. Het kantoor bevindt zich op het puntje van de Maasvlakte, met uitzicht op de Tweede Maasvlakte. Op een deel daarvan is al volop bedrijvigheid, terwijl dat gebied tien jaar geleden nog zee was. NVvR-lid Esther van Bergen (rechter in de rechtbank Zeeland-West-Brabant) ging mee op werkbezoek en maakte voor de NVvR een verslag.

De Douane heeft niet alleen fiscale taken (accijnzen en invoerheffingen), maar is ook verantwoordelijk voor het beschermen van de concurrentiepositie van Europese bedrijven, productveiligheid en het voorkomen van onder andere import van wapens, namaak-merkartikelen en beschermde plant- en diersoorten. De Douane zet daarvoor onder meer surveillances, speurhonden en een duikteam in.

TREMA
MAGISTRATEN OP DE MAASVLAKTE

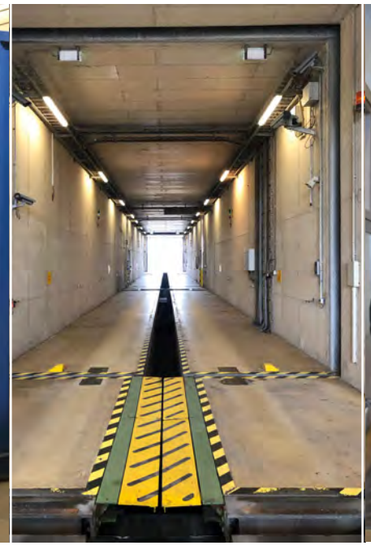

Kat-en-muisspel

Criminelen zijn creatief in het bedenken van nieuwe methoden om goederen te smokkelen, de Douane past de werkwijze daarop aan, waarna de criminelen weer overstappen op een andere tactiek. Het kat-en-muisspel stopt nooit. Het werk van de Douane vindt onder tijdsdruk plaats omdat verzender en ontvanger van de goederen belang hebben bij snelle doorvoer, zeker bij bederfelijke goederen. Dat terwijl er juist in de zendingen van bananen en ananassen soms cocaïne zit.

Scans

Op basis van risico-analyses bepaalt de Douane of inspecties nodig zijn. Deze vinden onder meer plaats door middel van scans, fysieke controles of met speurhonden. De afgelopen jaren is fors geïnvesteerd in high-tech scanapparatuur op de terminals en de snelste treinscan ter wereld. Dankzij deze scans hoeven containers niet onnodig geopend te worden. Zo blijven de vertragingen beperkt en komen ladingeigenaren niet voor onvoorziene kosten te staan.

Als het Openbaar Ministerie sterke aanwijzingen heeft dat er in een bestelbus een vuurwapen verborgen ligt, dan is het mogelijk om de Douane in te schakelen en het voertuig te scannen. Een scan maakt in één oogopslag zichtbaar waar het vuurwapen zich bevindt, terwijl het handmatig uit elkaar halen van de bestelbus zeer tijdrovend kan zijn.

Indrukwekkend

De enorme aantallen containers, robotwagens die containers verplaatsen, kranen, grote schepen en de grote investering die men doet in het opleiden van personeel, maken duidelijk hoe indrukwekkend de omvang van de containerterminal is. Door onze eigen nieuwsgierigheid tijdens het eerste deel van het programma was er helaas geen tijd meer om in het oefencentrum zelf aan de slag te gaan met een casus.

HARC-team:

Deze afkorting staat voor Hit-and-Run-Cargo-team. Het HARC-team is een samenwerkingsverband tussen Douane, FIOD, Zeehavenpolitie en het Openbaar Ministerie. Dit team houdt zich uitsluitend met kortlopende onderzoeken en projectmatige onderzoeken bezig.

NIEUWS

Nieuwe cao voor de rechterlijke macht

Na een lange en intensieve onderhandelingsperiode heeft de ledenraad van de NVvR op 1 juli jl. ingestemd met het onderhandelaarsakkoord voor een nieuwe cao voor de leden van de rechterlijke macht.
De sector rechterlijke macht krijgt een stapsgewijze loonsverhoging van 7% en een eenmalige uitkering van € 450,-. Daarnaast is onder meer afgesproken dat werktijdonderzoeken bij zowel de ZM als het OM onderwerp van gesprek worden aan onze vakbondstafel. Een belangrijke voet tussen de deur.

Visie NVvR op Plan van Aanpak n.a.v. Commissie Fokkens

Op 20 juni reageerde de NVvR op het Plan van Aanpak n.a.v. het rapport Fokkens. In de brief verwoordt de NVvR de opinies van officieren van justitie en wijst zij op een attitudeprobleem in de gehele organisatie.
De NVvR dringt er bij het College op aan om de bestaande kanalen te benutten bij het adresseren van dit attitudeprobleem: de vertrouwenspersonen, de medezeggenschap en de NVvR.

Waardevolle bijdrage van Commissie Internationaal

De Commissie Internationaal van de NVvR, heeft eind vorig jaar succesvol bijgedragen aan het verzoek van de rechtersvereniging uit Noord-Macedonië, om te adviseren over hun Standaard Ethische Beginselen voor de Rechterlijk Macht.
Dit was een project dat samen met de Servische rechtersvereniging is uitgevoerd. De fondsen werden verschaft door de Nederlandse Ambassade in Skopje (hoofdstad Noord-Macedonië).

Verslag rondetafelgesprek Digitalisering en financiering rechtspraak

'De nood is hoog,' zei Nathalie van Waterschoot tijdens het rondetafelgesprek van de Vaste Kamercommissie J&V op 4 april. Ze sprak van een 'nijpend tekort aan rechters en ondersteunend personeel' en meldde dat veertig procent van de rechters structureel overwerkt. De NVvR bepleit dat als de rechtspraak niet wil achterlopen, zij zal moeten investeren in innovatie, opleidingen en maatschappelijke effectiviteit zonder dat het primaire proces daardoor nog verder onder druk komt te staan.

Jongerenambassadeurs aan de slag bij de NVvR

De rechtsstaat staat in veel landen onder druk. Samen met enkele Jongerenambassadeurs werkt de NVvR eraan om het belang van de rechtsstaat ook bij jongeren onder de aandacht te brengen.
Want hoe zit dat eigenlijk in Nederland? Wat zou er gebeuren er als onze rechtsstaat in Nederland ondermijnd wordt en rechters en officieren van justitie buiten spel komen te staan?

NVvR stuurt aan op nader onderzoek inschalingsbeleid

De Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) wil er bij de Raad voor de rechtspraak op aandringen om - op korte termijn - onderzoek te (laten) doen naar de inschaling van toetredende collega's in de rechtspraak.
In ieder geval zal het gesprek over nieuwe inschalingscriteria gevoerd moeten worden.

Reactie NVvR op rapport Visitatiecommissie

Het kabinet moet over de brug komen met voldoende middelen voor de rechtspraak, zodat die het belangrijke maatschappelijke werk kan blijven verrichten. Het capaciteitsgebrek staat aan de basis van veel problemen in de rechtspraak. Ook moet meer worden geïnvesteerd in leiderschap en innovatie. Gebeurt dit niet, dan zal het ambt van de rechter aan gezag inboeten, met negatieve gevolgen voor de samenleving.
De Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak (NVvR) omarmt de conclusies en aanbevelingen van de Commissie Visitatie Gerechten volledig. De Commissie legt de vinger in dit rapport voortdurend en met goede redenen op de zere plek. Het is de hoogste tijd dat de minister de rechtspraak niet als kostenpost gaat zien, maar als een belangrijke pijler voor onze samenleving.

Ongeduld groeit bij assistent-officieren

De NVvR verenigt ook de nieuwste categorie officieren bij het OM: de assistent-officieren. Samen met hen is de NVvR van mening dat zij onjuist zijn ingeschaald en dat zij in de praktijk veel meer verantwoordelijkheden dragen dan op papier het geval is. Om die reden pleit de NVvR voor een hogere inschaling en voor duidelijkheid over de toekomst van hun functie. De NVvR vreest dat veel assistent-officieren het OM gaan verlaten vanwege deze onduidelijkheid.
Het College heeft beloofd voor de zomer duidelijkheid te verschaffen. De NVvR zal de groep assistent-officieren bijeenroepen zodra helder is welke concrete plannen het College heeft opgesteld.

Reflectie NVvR op evaluatie rio-opleiding en selectie nieuwe collega's

De NVvR heeft gereageerd op de evaluatie van de rio-opleiding en de selectieprocedure van nieuwe collega's. De NVvR adviseert om, naast de evaluatie van de selectie en opleiding, ook de wijze van werving van nieuwe collega's te evalueren. Hoe behoudt de rechtspraak haar aantrekkingskracht en kan in de werving opnieuw aandacht worden besteed aan diversiteit? Daarnaast is rondom de rio-evaluatie ingegaan op de rol van opleiders, de scheiding van opleiden en beoordelen, de fluctuerende instroom en het leerklimaat. Bij de evaluatie van de selectieprocedure worden twee overkoepelende opmerkingen gemaakt over de wetenschappelijke benadering van dit rapport en een lans gebroken voor de menselijke maat.

De volledige nieuwsberichten leest u op www.nvvr.org/nieuws

Conferentie NVvR

DE RECHTSSTAAT een stresstest

Vredespaleis in Den Haag
vrijdag 29 november
aanvang 9.30 uur

foto: Hollandse Hoogte

Hoofdspreker

MALGORZATA GERSDORF

President van het Poolse Hooggerechtshof
Gersdorf kwam vorig jaar in het nieuws vanwege haar verzet tegen het politieke besluit om de pensioengerechtigde leeftijd van rechters in Polen te verlagen. Zij is een ervaringsdeskundige bij uitstek als het gaat om de manier waarop de rechtsstaat kan worden uitgehold.

Publicisten

BAS HEIJNE & MARCEL TEN HOOVEN

o.a. NRC Handelsblad en o.a. de Groene Amsterdammer
Over het belang van de democratische rechtsstaat en de bedreigingen daarvan.

foto: Bart Koetsier

foto: Bon Bronshoff

In de middag voeren we een “stresstest-rechtsstaat” uit. Deelnemers aan de conferentie onderzoeken welke ontwikkelingen de rechtsstaat onder druk zetten en welke oplossingen er mogelijk zijn om die druk te verlichten. Belangrijke thema’s die aan de orde komen zijn onder andere grondrechten, de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht en de machtenscheiding.

DEELNEMEN?

In verband met de verwachte belangstelling vragen wij u zo spoedig mogelijk uw deelname te bevestigen bij het secretariaat van de NVvR, via Patty Brassinga: p.brassinga@rechtspraak.nl.

Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak